

L'obra de Francisco Andreví i Castellà (Sanaüja 1786 - Barcelona 1853), músic segarrenc¹

XAVIER PUIG I ORTIZ

Músic, director de la Coral Ginesta

L'obra de Francisco Andreví en la música espanyola del s. XIX

En abordar l'obra del músic segarrenc Francisco Andreví, cal contextualitzar-la dins el marc de la música espanyola de la primera meitat del s. XIX. Certament no és una pàgina brillant de la història de la música al nostre país, com sí ho fou al s. XVI o fins i tot al barroc del pare Soler i l'escola montserratina. La música a Espanya perd entitat pròpia i s'afilia a l'estil italià sobretot pel que fa al gènere

1. Aquestes pàgines són la segona part de l'estudi "Francisco Andreví i Castellà (Sanaüja 1786-Barcelona 1853), músic segarrenc", del mateix autor, aparegut a la *Miscel·lània Cerverina* 10 (1996), (pp.71-96).

musical més en voga que fou l'òpera. Músics italians o d'ascendència italiana com Boccherini, Barbieri o el mateix Rossini ocuparen càrrecs en la cort espanyola o visitaren freqüentment la capital on s'interpretaven sovint i amb gran èxit les seves òperes. L'estil italianitzant inundà doncs la música espanyola fins i tot en el gènere sacre que fou el que cultivà, gairebé exclusivament, el mestre Andreu (qui, no hem d'oblidar, era també d'ascendència italiana encara que nasqué i es formà al nostre país). En aquest camp de la música sacra es lliurà una agra discussió en aquest sentit, un clar exemple de la qual fou a Cervera on s'enfrontaren públicament el mestre de capella, el reverend Cristòfol Farré (defensor de la "no banalització" de la música sacra) i l'organista i també mestre de capella Joan Pont (partidari, com poden comprovar els coneixedors de les "Maitines al St. Misteri", de la introducció de l'estil operístic i fins i tot ballable a les esglésies). En realitat, però, no és més que un nou episodi de la confrontació que assetjà el país durant aquest segle entre liberals i conservadors, i que esclataria en les guerres carlines.

Andreu es formà ja des d'un principi en la música sacra. Des de l'escolania de la Seu d'Urgell fins al mestratge de Queralt i Quintana (ambdós religiosos) respirà la tècnica més sòbria i "clàssica" de la composició musical, i és així com la seva música, si bé amb una clara influència de la lírica i el dramatisme operístic, defugirà els aspectes més banals de l'italianisme, amb una sòlida base contrapuntística i un notable estudi del llenguatge harmònic dels clàssics (Mozart, Haydn) amb alguns atreviments ja propis del segle del Romanticisme.

Crec que, malgrat sigui discutible i opinable l'estil, no es pot posar en dubte el gran "ofici" que tenien, tant Andreu com els altres mestres de capella del moment. El gran coneixement de la tècnica de la composició musical que els permetia realitzar les oposicions als magisteris (sovint amb un temps força limitat) demostrant la seva habilitat en uns exercicis de premisses donades molt difícils (cànons inversos, contrapunts invertibles...), i que, dubto, pocs músics actuals podrien desenvolupar amb tanta facilitat.

Feta l'excepció en aquest darrer paràgraf d'opinió, deixaré que siguin els seus contemporanis els qui parlin de la música d'Andreví. I és que al llarg de la seva vida i també després d'aquesta, trobem diverses opinions i crítiques sobre l'obra d'Andreví. En primer lloc, molts citen la seva extraordinària fecunditat, com Perpiñan, qui es preguntava com pogué compondre tanta música en el curt període de temps que exercí el magisteri de la Catedral de Sogorb. Altres apunten que les seves obres foren interpretades freqüentment a Espanya durant el segle XIX, dada que explica la gran dispersió i difusió d'obres seves per moltes catedrals i arxius, més enllà d'on va exercir com a músic. No semblen fora de lloc, doncs, adjectius com "famós, cèlebre, reputat..." que solen acompanyar el nom d'Andreví. L'acceptació de la seva música es reflecteix en les diverses crítiques publicades al *Diario de Barcelona*, sobretot, i també entre algunes biografies:

- "Pocs són els talents músics que s'han distingit fins ara en la nostra pàtria, però també és tristament cert que poques vegades han trobat a Espanya la protecció i recompensa degudes i que troben en altres països. Més tampoc han faltat en el nostre, especialitats en alguna de les rames de la música que aconseguiren abastar una posició honorífica, si no brillant, i un nom celebrat dins i fora d'Espanya, o pel seu saber o pel mèrit de les seves obres o per la força dels seus talents. El mestre compositor D. Francisco Andreví ha estat una d'aquestes especialitats..." (A. Fargas, *Diario de Barcelona*, 28-XI-1853).
- "Hem de citar F. Andreví, la sòlida saviesa i reals qualitats del qual fan parar-hi atenció. (...) Deixà força música d'església d'un considerable bon estil per l'època de decadència i corrupció del gust en què visqué. S'hi remarca la noblesa, molt "tenutto", i certa severitat fregant la grandesa. La *Missa de rèquiem* i l'*Stabat mater* no són pas dues obres indiferents." (A. Lavignac, *Histoire de la musique*, 1920).
- (A Andreví) "li tributo el meu testimoni de consideració pel que veig que vostè apreciava les doctrines del Conservatori i que ha

escrit la seva obra inspirat en les mateixes...” (Mr. Auber, director del conservatori nacional de París, 11-XII-1848).

- “Obra d’un enginy català, on brillen les característiques de la propietat i expressió, units a l’harmonia” (P. Piferrer, *Diario de Barcelona*, 21-XI-1831).
- “Obra amb el punt just entre l’estil sagrat i el dramàtic” (A. Fargas, *Diario de Barcelona*, 29-IV-1850).

El pianista Jaime Biscarri, alumne d’Andreví, es traslladà a París on conegué i conversà amb el gran Rossini. Segons Saldoni en el seu *Diccionario*, Rossini li preguntà per diversos artistes espanyols, “però molt especial i particularment pel mestre Andreví, de qui en féu grans i espontanis elogis. (...) Serveixin les alabances del més cèlebre compositor de la 1a meitat del segle XIX (...) a la memòria del senzill, modest i bon sacerdot que ocupà el primer lloc en el magisteri musical espanyol”.

Pel que fa al terreny pedagògic, Andreví deixà la gran obra del *Tratado teórico-práctico de armonía y composición*, però també un seguici de deixebles que no s’oblidaven de recordar-lo en les seves dades biogràfiques. A més dels ja citats Baltasar Saldoni i Jaime Biscarri, caldria afegir: Baltasar Dorda i Lloveras (organista a Mataró i Girona), Cayetano Gil i Llagostera (flautista), José Reventós i Truch (compositor), Anastasio Horta i Lleopart, Juan Casamitjana (compositor), Policarpio Martínez o Esteban Tusquets (compositor). Als seus deixebles que assistiren a l’enterrament d’Andreví, Antonio Fargas dedicà un paràgraf del seu discurs de comiat: “Vosaltres, joves compositors que us honreu amb haver assistit a aquest trist i fúnebre acte, vosaltres que plens de fe artística que el mestre a qui plorem (us ha ensenyat), i amb l’amor a l’art que us distingeix, fareu menys sensible la seva pèrdua i, sens dubte, omplireu el buit que avui ha deixat el difunt”.

Les obres de Francisco Andreví

Passem ara a parlar més concretament d'algunes de les obres més importants del mestre segarrenc:

- “*La Virgen de los Dolores o Los Dolores de María*, oratorio”. Vull fer menció d'aquesta obra per ser absolutament desconeguda i per tant omesa en totes les referències a l'obra d'Andreví. Fou escrit el 1819, probablement quan ja havia estat nomenat mestre de capella de la Catedral de València. Consta de cinc personatges (solistes): Maria Santíssima (contralt), Maria Magdalena (soprano), Joan (tenor), Nicodemus i Joseph d'Arimatea, a més del cor de deixebles i una curta orquestra (violins, clarinets, trompes i baix). Amb text en castellà, relata la passió de Crist sota el punt de vista del dolor de Maria, amb el plaent final de la resurrecció. No es conserva íntegre (hi ha la possibilitat que quedés inacabat) però sí una part molt important a l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera.
- “*La dulzura de la virtud*, drama sacro para voces y orquesta”. Fou escrit per ser cantat a San Felip Neri de Barcelona, en l'època que Andreví exercia de mestre de capella a Sta. Maria del Mar. El repartiment és de quatre personatges (jove virtuós, jove mundà, àngel de la guarda i dimoni) més el cor i l'orquestra, i està estructurat en tres parts: duo, cor i quartet final. S'imprimí el llibret (text) en la tipografia d'Antonio Brusi. No tenim cap notícia de l'audició. Segons l'opinió de J. Carreras “posseeix, aquest oratori, a part dels defectes i caigudes pròpies de l'època, melodies notables i harmonia tractada amb discreta mà, essent de notar el característic quartet final”. Es conserven, el llibret imprès i la partitura manuscrita a la Biblioteca de Catalunya, mentre que a l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera s'hi conserva tota la partitura excepte el principi de la segona part.
- “*El juicio universal*, drama sacro”. Fou escrit el 1822, essent Andreví mestre de capella de la Catedral de València. S'imprimí el llibret a la impremta de la “viuda de Muñoz” d'aquesta ciutat i a la

impremta de José Torner de Barcelona. També es conserva una crítica extreta del *Diario de Barcelona*, impresa per “los herederos de la viuda Pla” de Barcelona, probablement com a llibret per una audició de 1836. Fou estrenat a València el 1827, i tenim coneixement de tres interpretacions més a Barcelona. La primera fou el 1831, encara que en la crítica d’aquest concert, Pablo Piferrer, menciona l’acceptació de dita obra ja en audicions anteriors a la ciutat Comtal. Publicada pel *Diario de Barcelona* a 21 de novembre d’aquest any, l’insigne crític i literat fa un repàs detallat de l’obra destacant l’habilitat de l’autor per descriure musicalment els esdeveniments que narra, i conclou: “Tal és el compendi de belleses que conté l’obra d’un autor espanyol, el mèrit del qual ha estat el mòbil de publicar-se el seu nom. Congratulem-nos de posseir-lo en el nostre si, doncs el seu talent i aplicació el constitueixen digne del comú apreci”. La segona és la ja citada de 1836, i la tercera tingué lloc a la seu de la Sociedad Filarmónica de Barcelona el 26 d’abril de 1850. Tres dies després, Antonio Fargas en publicava una crítica al *Diario de Barcelona* on, a més de lamentar la no massa bona preparació de la Sociedad Filarmónica, i comentar l’aridesa del gènere sacre per la gent poc entesa (en comparació amb l’operístic), qualificà l’obra: “amb abundància i originalitat de les idees, gràcia i facilitat en els motius, bon gust, instrumentació ara modestament fluida i variada ara plena i robusta, harmonitzacions nodrides i filosofades” o de “sentiments diversos segons els personatges”; “peça veritablement magistral i summament filosòfica” al final de la qual el “nombrós públic” reunint “aplaudí de bon grat”, “desitjós d’una segona audició”. La interpretaren Buenaventura Balart, José Ma. Babot, Pedro Pietrasanta, Leonor Cerdà i José Dalmases com a solistes, i dirigida per Bernardo Calvó Puig (company d’estudis d’Andreví, a qui substituiria en la seva mort a l’escolania de la Mercè). El repartiment és de quatre personatges (Crist, just i pecador) i tres cors (de justos, de pecadors i d’àngels) a més de l’orquestra, i està estructurat en dues parts, la primera consta de: simfonia-cor-ària-ària a cors-duo-cor-quartet-cors-concertant, i la segona de: tercet-cor-cor final. No tenim coneixement que es conservi la partitura en cap centre de documentació.

- “*Misa de difuntos*. Para las reales honras del Rey nuestro señor D. Fernando VII”. Escrita, com diu l’enunciat, per la mort del Rei (esdevinguda el 29-IX-1833), fou estrenada a Madrid els dies 9 o 10 de maig de 1834, quan Andreví exercia de mestre de la Capella Reial. El 1848 cedi l’autor (des de París) la partitura a la Sociedad Filarmónica de Barcelona, qui la interpretà a l’església parroquial de Betlem, el mateix any, en motiu dels funerals del renombrat crític Pablo Piferrer, “aconteixement sacro-musical que despertà molt d’interès a la ciutat” (“el conjunt vocal-instrumental sumava seixanta individus”)². Amb una disposició de doble cor (8 veus) i una amplíssima orquestra, consta de: introito, kyrie, seqüència, ofertori, sanctus, motet, agnus dei i postcomunió. Es conserva, manuscrita, a l’“Archivo de música del Palacio Real” de Madrid.
- “*Stabat mater*”. Fou compost en el període en què Andreví exercia de mestre de capella a Bordeus, on probablement s’estrenà. El publicà la casa Canaux a París i Bordeus. Tenim coneixement de la seva primera interpretació a Barcelona el 1845, de la qual P. Piferrer en faria una crítica al *Diario de Barcelona* de 27 de març, destacant-ne d’entre un detallat comentari “la pausa, quietud i gravetat dels moviments, i la intensitat i domini de l’harmonia”, fent diverses comparacions amb l’*Stabat* de Haydn i Rossini. Més sonada seria, però, l’audició que se’n féu al Palacio del Buen Retiro de Madrid, el Diumenge de Rams de 1868. Es donava la circumstància que aquell noieta, l’“Infante D. Sebastian Gabriel”, al qual el difunt Andreví havia dedicat l’*Stabat mater* feia 23 anys, cantà en aquesta audició de tenor primer solista, no cal dir, amb presència i goig de tota la Cort) i segons la crítica, “amb rara perfecció, donant proves gens equívokes de ser un consumat artista, i lluint diverses vegades un ampli do de pit”. El diari madrileny *El artista* en publicà una crítica el 15 d’abril d’aquell 1868³ afirmant que l’*Stabat mater* és una de les composicions que més enalteixen el seu autor, doncs hi ha versos (...) que són d’un gran treball artístic, al mateix temps que d’una novetat i gust religiós sorprenent i grandiosos”. Es conserva manuscrit a la

2. Notícia publicada per F.Baldelló en *La música en Barcelona*.

3. Reproduïda per Miró Bachs a *Cien músicos*.

Biblioteca Histórica Municipal de Madrid, i exemplars impresos, a més de la mateixa biblioteca, a l'arxiu del Real Colegio Corpus Cristi Patriarca de València, a l'arxiu de la Catedral de Sogorb i a l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera.

- “*Tratado teórico práctico de armonia y composición - Traité d'Harmonie et de Composition*”. Fou acabat el 9 de juliol de 1835 (segons nota autògrafa del mateix Andreví en l'original). L'escrigué (segons el pròleg) exclusivament per a l'ús dels seus alumnes del Col·legi de nens cantors de Madrid, quan n'era rector, amb l'objectiu de simplificar l'ensenyança de la tècnica musical (en clara al·lusió a la complicada “Geneuphonia” de Virués), “fonent les regles de l'escola antiga amb les de la moderna”. No fou imprès, però, fins al 1848. A Barcelona per la impremta de D. Pablo Riera i a París per “chez Périsse frères” el mateix any. Esgotada, l'edició castellana, es reimprimí el 1885 per D. Andrés Vidal i Roger, editor de Barcelona. Andreví n'envià un exemplar al director del Conservatori Nacional de París (i famós compositor del moment, especialment en el gènere operístic), Daniel Auber, qui li respongué amb la plaent nota que hem citat, afegint que “la seva obra quedaria dipositada a la biblioteca (del conservatori) per al profit de tots en general i més particularment dels nostres alumnes, a qui els la recomanem”. L'obra està dividida en set parts: 1a- integrants de l'harmonia; 2a- el contrapunt; 3a- els acords dissonants i la modulació; 4a- les notes principals i “acordants” de l'harmonia; 5a- la melodia i la imitació; 6a- el contrapunt doble o “trazado”, el cor en la fuga i gènere fugat, i 7a- la instrumentació. El manuscrit original es conserva en el llegat Barbieri (a qui li havia regalat I. Soriano Fuertes) de la Biblioteca Nacional de Madrid, i se'n conserva un exemplar imprès a la Biblioteca de Catalunya de Barcelona i un a l'Arxiu Històric de Sabadell (Casa Ponsà).

Centres de documentació amb fons d'obres de Francisco Andreví.

Per facilitar la consulta de l'obra d'Andreví, passarem ara a citar els centres de documentació on se'n conserven obres. Un cop més, la gran difusió de la música d'Andreví queda reflectida en els molts centres de documentació on es troben partitures seves. En la recollida que us oferim a continuació, quan ens ha estat possible, hem afegit el nombre d'aquestes, si bé aquest és només orientatiu del valor del fons (poc té a veure tota una missa o oratori amb un simple motet o petita cançó). Segons aquesta recollida, a Cervera és on més obres del músic segarenc es conserven, encara que en alguns casos poden estar incompletes o en mal estat. Sembla ser que procedien d'un mestre de capella de la parròquia de Sta. Maria de Cervera del segle XIX, Ignasi Esteve (que signa com a propietari de moltes d'aquestes partitures), a qui probablement li haurien arribat del seu oncle, Cristòfol Farré, mestre de capella de dita parròquia de Cervera en època d'Andreví. Per la Capella de música de Cervera Andreví escrigué uns goigs al S.S. Misteri i uns al S. Crist que es conserven a l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera, i tenim notícia (per una carta) d'un es Maitines al S.S. Misteri que escrigué per encàrrec del citat mestre de capella cerverí, Cristòfol Farré, però que lamentablement no s'han conservat. Els altres contingents importants són en llocs on havia exercit Andreví: Sogorb, València, Barcelona o Madrid.

• Arxiu Històric Comarcal de Cervera	138 obres
• Archivo de la Catedral Metropolitana de Valencia	53
• Archivo de la Catedral de Segorbe	51
• Archivo del Real Colegio Corpus Cristi Patriarca de Valencia...	38
• Archivo de música del Palacio Real de Madrid	21
• Arxiu Musical de la Catedral de Tortosa	7
• Archivo de la Catedral de Orihuela	6
• Arxiu de la Seu de Manresa	6
• Biblioteca Histórica Municipal de Madrid	6
• Archivo de la Catedral de Tui	5
• Archivo de la Sta. Iglesia Catedral de Santiago	5

• Arxiu Parroquial de Sta. Maria de Vilanova i la Geltrú	4
• Arxiu musical de la Catedral de la Seu d'Urgell	4
• Archivo de música de la Catedral de Huesca	3
• Archivo de la Catedral de Sto. Domingo de la Calzada	2
• Arxiu Històric Parroquial de Borriana.....	2
• Archivo de la Sta. Iglesia Catedral Basílica de Cuenca	2
• Archivo de la Catedral de Segovia	1
• Biblioteca del Conservatori Municipal de Música de Barcelona .	1
• Archivo de la Catedral de Zamora	1
• Arxiu de la Catedral de Lleida	1
• Archivo de la Catedral de Àvila	1
• Arxiu Històric de Sabadell	1
• Museu-Arxiu de Sta. Maria de Mataró	?
• Arxiu Municipal d'Igualada	?
• Museu i Arxiu de Preveres de Vilafranca del Penedès	?
• Arxiu de música de l'Església del Pi de Barcelona	?
• Arxiu Històric de la ciutat de Manresa	?
• Museu-Arxiu de Ripoll	?
• Arxiu del Monestir de St. Joan de les Abadesses	?
• Arxiu Municipal de Sitges	?
• Arxiu Històric Comarcal de Cardona	?
• Biblioteca Pública Episcopal del Seminari de Barcelona	?
• Arxiu de l'Església de Sta. Maria de Cornudella	?
• Arxiu Històric Comarcal de Puigcerdà	?
• Fons "Nova Tàrraga" de Tàrraga	?

(En aquests darrers sabem que s'hi conserven petites quantitats d'obres d'Andreví però no podem donar-ne la xifra exacta).

Bibliografia

- ANGLÉS, Higiní (i Joaquim Pena), *Diccionario de la Música Labor*, Labor, Barcelona, 1954.
- ARTEAGA y PEREIRA, Fernando de, *Celebridades musicales*, Torres y Seguí, Barcelona, 1887.

- BALDELLÓ, Francisco, *Sta. Maria del Mar*, a "Anuario Musical" XVII, Instituto Español de Musicología del CSIC, Barcelona, 1962.
- *La música en Barcelona*, Librería Dalmau, Barcelona, 1943.
- BOURLIGUEUX, Guy, *Juan Bros*, a "Archivos Leoneses", 49, Centro de Estudios e Investigación "San Isidoro", León, 1971.
- *Leandro Garcimartin et l'orgue des Carmes Chaussés de Madrid*, a "Melanges de la casa Velazquez", IV, Centre National de la Recherche Scientifique, París, 1968.
- CARRERAS BULBENA, J., *El oratorio musical*, Tip. L'Avenç, Barcelona, 1906.
- CLIMENT, José, *Fondos musicales de la Region Valenciana*, I, II, III, IV, Diputació Provincial de València, Institución Alfonso el Magnánimo, Caja de Ahorros y Monte de Piedad, València, 1984.
- ELÍAS de MOLINS, Antonio, *Diccionario bio-bibliográfico de escritores y artistas catalanes del s.XIX*, I, Imp.Fidel Giró, Barcelona, 1889.
- FARGAS y SOLER, Antonio, *Necrología*, a "Diario de Barcelona", Barcelona, 28-XI-1853.
- *Crítica*, a "Diario de Barcelona", Barcelona, 29-IV-1850.
- FÉTIS, F.J., *Biographie universelle des musiciens*, I, Librairie de Firmin-Didot, París, 1881.
- GARCÍA MARCELLÁN, José, *Catálogo del Archivo de música del Palacio Real*, Consejo de Administración del Patrimonio Nacional, Madrid, 1930.
- HERNÁNDEZ ASCUNDE, Leocadio, *Estudio bio-bibliográfico de Don Hilarión Eslava*, Instituto Español de Musicología del CSIC, Pamplona, 1978.
- LAVIGNAC, A., *Histoire de la musique*, 75 (España y Portugal), Librairie Delagrave, París, 1920.
- LÓPEZ CALO, José, *Catálogo musical del Archivo de la Santa Iglesia Catedral de Santiago*, Instituto de Música Religiosa, Cuenca, 1972.
- *Andreví* a "Groveís", I, Macmillan Publishers, London, 1989.
- MIRÓ BACHS, *Cien músicos*, Col.lecció Mozart, Ave, Barcelona, 1955.
- MORA i POTENSÀ, R., *Segarrens ilustres*, a "Segarra" 160, Cervera, 2a. quinzena de gener de 1951.
- PARADA y BARRETO, José, *Diccionario técnico, histórico y biográfico de la música*, B.Eslava, Madrid, 1868.
- PEDRELL, Felip, *Diccionario biográfico y bibliográfico de músicos y escritores de música*, V.Berdós, Barcelona, 1897.
- PERPIÑAN ARTIGUEZ, José, *Cronología de los maestros de capilla de la Santa Iglesia Catedral de Segorbe*, a "La música religiosa en España" II, 24, Boletín del Arzobispado de Madrid-Alcalá, desembre 1897.
- PIFERRER, Pablo, *Crítica* a "Diario de Barcelona", Barcelona, 21-XI-1831 / 27-III-1845.
- SALDONI, Baltasar, *Diccionario bio-bibliográfico de efemérides de músicos españoles*, A.Pérez, Madrid, 1868. Edició ampliada del Ministerio de Cultura, Madrid, 1986.
- SORIANO FUERTES, Mariano, *Historia de la música española*, IV, Martín y Salazar, Madrid, 1855.

- SUBIRÀ, José, *Historia de la música española*, IV, Salvat, Barcelona, 1958.
- *Pretéritos músicos hispánicos*, XI, a "Boletín de la Real Academia de San Fernando", Madrid, 1er.semestre de 1965.
- *La música en la Real Capilla madrileña y en el Colegio de Niños cantorcicos*, a "Anuario Musical", XIV, Instituto Español de Musicología del CSIC, Barcelona, 1959.